

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kuues koda)

2. september 2021 *

Eelotsusetaotlus – Tarbijakaitse – Ebaõiglased tingimused – Direktiiv 93/13/EMÜ – Artikli 1 lõige 2 – Artikli 6 lõige 1 – Välisvaluutas nomineeritud laen – Laenusummade andmisel ning nende tagasimaksmisel kohaldatava vahetuskursi erinevus – Liikmesriigi õigusnormid, milles on ette nähtud ebaõiglase tingimuse asendamine liikmesriigi õiguse sättega – Liikmesriigi kohtu võimalus tunnistada ebaõiglast tingimust sisaldav leping täielikult tühiseks – Nende õigusnormidega antava kaitse ning nende kohaldamist puudutava tarbija tahte võimalik arvessevõtmine

Kohtuasjas C-932/19,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Győri Ítéltábla (Győri apellatsioonikohus, Ungari) 10. detsembri 2019. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 20. detsembril 2019, menetluses

JZ

versus

OTP Jelzálogbank Zrt.,

OTP Bank Nyrt.,

OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt.,

EUROOPA KOHUS (kuues koda),

koosseisus: koja president L. Bay Larsen, kohtunikud C. Toader ja N. Jääskinen (ettekandja),

kohtujurist: J. Kokott,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– JZ, esindaja: *ügyvéd* L. Marcingós,

* Kohtumenetluse keel: ungari.

- OTP Jelzálogbank Zrt., OTP Bank Nyrt. ja OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt., esindaja: *ügyvéd* A. Lendvai,
- Ungari valitsus, esindajad: M. Z. Fehér ja K. Szíjjártó,
- Euroopa Komisjon, esindajad: L. Havas ja N. Ruiz García,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kuidas tõlgendada nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288) artikli 6 lõiget 1.
- 2 Taotlus on esitatud ühelt poolt JZi ja teiselt poolt OTP Jelzálogbank Zrt., OTP Bank Nyrt. ja OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt. (edaspidi koos „OTP Jelzálogbank jt“) vahelises kohtuvaidluses seoses laenulepingute tühistamise nõudega, mis põhineb sellel, et teatavad nende tingimused on ebaõiglased.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

- 3 Direktiivi 93/13 kolmeteistkümnendas põhjenduses on märgitud järgmist:

„eeldatakse, et liikmesriikide põhikirjasätted või õigusnormid, millega vahetult või kaudselt määratakse kindlaks tarbijalepingute tingimused, ei sisalda ebaõiglasi tingimusi; seetõttu tundub, et käesoleva direktiiviga ei ole vaja reguleerida tingimusi, mis tulenevad kohustuslikest põhikirjasätetest või õigusnormidest või rahvusvahelistest konventsioonidest, millega liikmesriigid või ühendus on ühinenud; sõnastus „kohustuslikud põhikirjasätted või õigusnormid“ artikli 1 lõikes 2 hõlmab ka lepinguosaliste suhtes seadusega ettenähtud korras kohaldatavaid eeskirju, kui ei ole kokku lepitud teisiti“.

- 4 Selle direktiivi artikli 1 lõikes 2 on ette nähtud järgmist:

„Lepingutingimused, mis põhinevad kohustuslikel põhikirjasätetel või õigusnormidel ning nende rahvusvaheliste konventsioonide sätetel või põhimõtetel, millega liikmesriigid või ühendus on ühinenud, eelkõige transpordi valdkonnas, ei kuulu käesoleva direktiivi reguleerimisalasse.“

- 5 Nimetatud direktiivi artikkel 3 on sõnastatud järgmiselt:

„1. Lepingutingimus, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud, loetakse ebaõiglaseks, kui see on vastuolus heausksuse tingimusega ning kutsub esile lepinguosaliste lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse, mis kahjustab tarbijat.“

2. Tingimust ei loeta kunagi eraldi kokkulepituks, kui see on eelnevalt koostatud ning tarbija ei ole seetõttu saanud tingimust sisuliselt mõjutada, eriti eelnevalt koostatud tüüplepingute puhul.

[...]“.

6 Sama direktiivi artikli 4 lõikes 2 on sätestatud järgmist:

„Tingimuste õiglase või ebaõiglase iseloomu hindamine ei ole seotud lepingu põhiobjekti mõiste, hinna ja tasu piisavuse ega vastutehinguna pakutavate teenuste või kaubaga, kui kõnealused tingimused on koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles.“

7 Direktiivi 93/13 artikli 6 lõikes 1 on sätestatud järgmist:

„Liikmesriigid sätestavad, et ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on oma siseriiklike õigusaktide alusel tarbijaga sõlminud, ei ole tarbijale siduvad ning leping on kõnealustel tingimustel lepinguosalistele jätkuvalt siduv ainult juhul, kui seda on võimalik jätkata nii, et see sisaldab ebaõiglasi tingimusi.“

Ungari õigus

8 2014. aasta XXXVIII seaduse, millega nähakse ette teatavad muudatused seoses Kúria (Ungari kõrgeim kohus) kohtulahendiga krediidiasutuste tarbijalaenulepinguid käsitleva kohtupraktika ühtlustamise kohta (a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény; edaspidi „DH 1 seadus“), § 1 lõikes 1 on sätestatud järgmist:

„Käesolevat seadust kohaldatakse tarbijalaenulepingutele, mis on sõlmitud tarbijatega alates 1. maist 2004 kuni käesoleva seaduse jõustumise kuupäevani. Käesoleva seaduse tähenduses on „tarbijalaenuleping“ mis tahes välisvaluutal põhinev (välisvaluutaga seotud või selles nomineeritud ja Ungari forintites tagasi makstav) või Ungari forintitel põhinev krediidi- või laenuleping või mis tahes kapitalirendileping, mille on sõlminud finantseerimisasutus ja tarbija, kui see hõlmab tüüptingimusi või mis tahes lepingutingimust, milles ei ole eraldi kokku lepitud, sisaldades § 3 lõikes 1 või § 4 lõikes 1 ette nähtud tingimust.“

9 Selle seaduse § 3 lõigetes 1 ja 2 on sätestatud järgmist:

„1. Tarbijalaenulepingutes on tühised sellised tingimused – välja arvatud eraldi kokku lepitud lepingutingimused –, mille kohaselt finantseerimisasutus kasutab laenu või liisingu eseme finantseerimiseks mõeldud summa andmisel ostukurssi ning tagasimaksmise jaoks müügikurssi või laenu väljamaksmise ajal kindlaksmääratud vahetuskursist erinevat vahetuskurssi.

2. Ilma et see piiraks lõike 3 kohaldamist, kohaldatakse lõikes 1 osutatud tühise lepingutingimuse asemel nii laenu väljamaksmisele kui ka tagasimaksmisele (sealhulgas välisvaluutas kindlaks määratud laenumaksetele ja kõikidele kuludele, tasudele ja komisjonitasudele) Ungari Keskpanga poolt vastava valuuta suhtes kehtestatud ametlikku vahetuskurssi.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

10 Põhikohtuasja apellatsioonkaebuse esitaja on Ungari elukohaga tarbija. Põhikohtuasja vastustajad on kolm finantseerimisasutust, mille registrijärgne asukoht on samuti Ungari territooriumil.

- 11 Põhikohtuasja apellatsioonkaebuse esitaja sõlmis 16. mail 2007 äriühinguga OTP Bank eraisiku laenu lepingu. 4. juunil 2007 sõlmis ta äriühingutega OTP Jelzálogbank ja OTP Bank hüpoteegiga tagatud eluasemelaenulepingu. 4. septembril 2008 sõlmis ta äriühinguga OTP Bank laenulepingu varasema võla refinantseerimiseks. Nende kolme lepingu alusel antud laenud olid kõik nomineeritud välisvaluutas.
- 12 Seejärel lõpetasid OTP Bank ja OTP Jelzálogbank kaks esimest lepingut ning loovutasid oma nõuded äriühingule OTP Faktoring Követeléskezelő. Seevastu kolmas leping lõppes pärast seda, kui põhikohtuasja apellatsioonkaebuse esitaja selle lepingu täitis.
- 13 Põhikohtuasja apellatsioonkaebuse esitaja väitis hagi, mille ta esitas esimeses kohtuastmes Veszprémi Törvényszékile (Veszprémi kohus, Ungari), et kolm eespool nimetatud laenulepingut on tühised, väites täpsemalt, et nende lepingute tingimused, milles oli sätestatud, et laenusumma väljamaksmisel kohaldatav vahetuskurss erineb laenu tagastamisel kohaldatavast vahetuskursist, on ebaõiglased. Esimese astme kohus jättis 3. juuli 2019. aasta otsusega selle hagi põhjendamata.
- 14 Põhikohtuasja apellatsioonkaebuse esitaja esitas selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule, Győri Ítéltáblale (Győri apellatsioonikohus, Ungari), väites eelkõige esiteks, et vastavalt 3. oktoobri 2019. aasta kohtuotsusele Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819) tuleb kindlaks määrata valuutakursivahet käsitlevate lepingutingimuste ebaõiglased tagajärjed, ja teiseks, et teave, mille laenuandja talle valuutariski kohta esitas, ei olnud piisav.
- 15 Eelotsusetaotlusest nähtub, et Ungari seadusandja võttis 2014. aastal vastu mitu sätet, mille eesmärk oli parandada tingimusi, millega määratakse ebaõiglaselt kindlaks vahetuskurss tarbijatega sõlmitud välisvaluutas nomineeritud laenulepingutes. Seega on DH 1 seaduse § 3 lõike 1 kohaselt tühine sellises lepingus olev tingimus, milles on ette nähtud, et laenu väljamaksmisel kohaldatakse asjaomase valuuta ostukurssi, samas kui selle tagasimaksmisel kohaldatakse selle valuuta müügikurssi või mis tahes muu valuuta vahetuskurssi, mida kohaldatakse laenu väljamaksmisel, välja arvatud juhul, kui see on eraldi kokku lepitud. Lisaks on sama artikli lõikes 2 sätestatud, et nii tühiseks tunnistatud kursivahe tingimus asendatakse selle seaduse alusel sättega, mille eesmärk on kohaldada asjaomase vääringu suhtes vaid ühte vahetuskurssi, mille on kindlaks määranud Ungari keskpank.
- 16 Eelotsusetaotluses on ka märgitud, et pärast 14. märtsi 2019. aasta kohtuotsust Dunai (C-118/17, EU:C:2019:207) ja 3. oktoobri 2019. aasta kohtuotsust Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819) nõuab üha enam tarbijaid Ungari kohtutes nende laenulepingu täielikult tühiseks tunnistamist, selle asemel et asendada ebaõiglane tingimus ja jätta leping ülejäänud osas kehtima, kuna nad leiavad, et asjakohaste riigisiseste õigusnormide kohaldamine ei kaitse neid piisavalt. Enamik kohtutest, kelle poole on pöördutud, leiavad siiski, et kuna ei ole võimalik tuvastada, et valuutariskiga seotud tingimused on ebaõiglased, on neil võimatu laenulepingut tühistada üksnes põhjusel, et selles olevad kursivahe tingimused on tühised, ja kohaldada seega nende tingimuste tühisuse õiguslikke tagajärgi kogu lepingule, jättes nii kõrvale DH 1 seaduse § 3 lõigete 1 ja 2 sätted.
- 17 Lisaks märkis Kúria (Ungari kõrgeim kohus) ühes 11. oktoobri 2019. aasta pressiteates, et 3. oktoobri 2019. aasta kohtuotsus Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819) ei anna Ungari tarbijatele mingit uut võimalust esitada hagi, kuna selles kohtuotsuses esitatud kaalutlused selle kohta, kuidas kõrvaldada ebaõiglus seoses kursivahet ja valuutariski puudutavate tingimustega, olid seotud asjaoluga, et Poola õiguses, mis oli kõne all kohtuasjas, milles nimetatud kohtuotsus tehti, ei

olnud ette nähtud selliseid kohustuslikke sätteid nagu Ungari seadusandja vastuvõetud õigusnormid, mida on arvesse võetud 30. aprilli 2014. aasta kohtuotsuses Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282).

- 18 Seega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas DH 1 seaduse § 3 lõiked 1 ja 2 on vastuolus direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1, kuna need riigisisised õigusnormid on kohaldatavad isegi siis, kui kahju kannatanud tarbija on väljendanud vastupidist tahet, ja kui vastus on jaatav, siis kas kohus, kelle poole pöörduti, peab jätma nimetatud sätted kohaldamata.
- 19 Neil asjaoludel otsustas Győri Ítéltábla (Győri apellatsioonikohus, Ungari) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas direktiivi [93/13] artikli 6 lõikega 1 on vastuolus selline riigisisene õigusnorm, millega tunnistatakse tühiseks tarbijatega sõlmitud laenulepingutes tingimused – välja arvatud eraldi kokku lepitud lepingutingimused –, mille alusel krediidasutus otsustab, et laenu või liisingu eseme ostmiseks antava rahasumma väljamaksmisel on kohaldatav ostu vahetuskurss ja laenu tagasimaksmisel on kohaldatav müügi vahetuskurss või muu väljamaksmise ajal kindlaks määratud kursist erinev vahetuskurss, ja asendatakse tühiseks tunnistatud tingimused nii laenu väljamaksmise kui ka tagasimaksmise osas sättega, millega kohaldatakse vastava valuuta puhul [Ungari keskpanga] kehtestatud ametlikku vahetuskursi, võtmata arvesse seda, kas see säte – kõiki lepingu tingimusi arvestades – tegelikult kaitseb tarbijat eriti kahjustavate tagajärgede eest, ja andmata ka tarbijale võimalust avaldada oma tahet selles suhtes, kas ta soovib kasutada selle õigusnormiga antud kaitset?“

Menetlus Euroopa Kohtus

- 20 Eelotsusetaotluse esitanud kohus palus Euroopa Kohtul kohaldada käesoleva kohtuasja suhtes kodukorra artikli 105 lõike 1 alusel kiirendatud menetlust. Nimetatud kohus põhjendas oma taotlust sellega, et Ungaris on pooleli tuhandeid sarnaseid vaidlusi ja et Euroopa Kohtule esitatud küsimusele kiirelt antav vastus aitab oluliselt kaasa õiguskindlusele ja õiguse tõhusale rakendamisele.
- 21 Kodukorra artikli 105 lõikest 1 tuleneb, et kui kohtuasja laad nõuab asja lahendamist lühikese aja jooksul, võib Euroopa Kohtu president eelotsusetaotluse esitanud kohtu taotlusel või erandkorras omal algatusel otsustada, olles ära kuulanud ettekandja-kohtuniku ja kohtujuristi, lahendada eelotsusetaotluse kiirendatud menetluses, kaldudes kõrvale nimetatud kodukorra sätetest.
- 22 Euroopa Kohtu president otsustas 6. veebruaril 2020 pärast ettekandja-kohtuniku ja kohtujuristi ärakuulamist jätta kiirendatud menetluse kohaldamise taotlus rahuldamata.
- 23 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast nähtub nimelt, et see, et lahend, mille eelotsusetaotluse esitanud kohus peab tegema pärast eelotsusetaotlusega Euroopa Kohtu poole pöördumist, puudutab potentsiaalselt suurt arvu isikuid või õiguslikke olukordi, ei ole iseenesest erandlik asjaolu, mis põhjendaks kiirendatud menetluse kohaldamist. Sama kehtib ka selliste kohtuasjade suure arvu kohta, mis võidakse peatada eelotsusetaotluse kohta Euroopa Kohtu otsuse saamiseni (vt selle kohta 8. detsembri 2020. aasta kohtuotsus Staatsanwaltschaft Wien (võltsitud maksekorraldused), C-584/19, EU:C:2020:1002, punkt 36, ja 25. veebruari 2021. aasta kohtuotsus Gmina Wrocław (kasutusvalduse muutmine), C-604/19, EU:C:2021:132, punkt 47).

- 24 Lisaks, võttes arvesse eelotsusetaotluse esitanud kohtu selgitusi selle kohta, tuleb täpsustada, et liidu õigusnormi erisugune tõlgendamine liikmesriigi kohtutes ei ole iseenesest piisav, et õigustada eelotsusetaotluse kiirendatud menetlust. Kõigile ERTL artikli 267 alusel esitatud taotlustele on omane vajadus tagada Euroopa Liidu õigusnormide ühetaoline kohaldamine Euroopa Liidus (vt selle kohta 14. jaanuari 2021. aasta kohtuotsus *The International Protection Appeals Tribunal jt*, C-322/19 ja C-385/19, EU:C:2021:11, punkt 49 ja seal viidatud kohtupraktika).

Eelotsuse küsimuse analüüs

Vastuvõetavus

- 25 OTP Jelzálogbank jt väidavad oma kirjalikes seisukohtades sisuliselt, et eelotsuse küsimus on vastuvõetamatu, kuna see ei ole põhikohtuasjaga seotud ja on hüpoteetiline, kuivõrd esiteks võivad põhikohtuasjas vaidluse all olevad kursivahe tingimused jääda direktiivi 93/13 artikli 1 lõike 2 alusel selle reguleerimisalast välja ja teiseks ei ole neid tingimusi olemas, kuna need on DH 1 seaduse § 3 lõike 1 alusel tagasiulatuvalt tühistatud, ilma et selles osas saaks mingilgi moel arvesse võtta asjasse puutuva tarbija taht.
- 26 Seoses sellega tuleb korrata, et vastavalt Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikale on üksnes asja menetleval ja selle lahendamise eest vastutaval liikmesriigi kohtul õigus kohtuasja eripära arvesse võttes hinnata nii eelotsusetaotluse vajalikkust asjas otsuse langetamiseks kui ka Euroopa Kohtule esitatavate küsimuste asjakohasust. Seega, kui küsimused on esitatud liidu õigusnormi tõlgendamise või kehtivuse kohta, on Euroopa Kohus üldjuhul kohustatud vastama, välja arvatud juhul, kui ilmneb, et taotletud tõlgendamine ei ole mingil viisil seotud põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega, või ka juhul, kui probleem on hüpoteetiline või kui Euroopa Kohtule ei ole teada faktilised või õiguslikud asjaolud, mis on vajalikud nimetatud küsimustele tarviliku vastuse andmiseks (vt selle kohta 4. juuni 2020. aasta kohtuotsus *Kancelaria Medius*, C-495/19, EU:C:2020:431, punktid 21 ja 22, ning 22. aprilli 2021. aasta kohtuotsus *Profi Credit Slovakia*, C-485/19, EU:C:2021:313, punkt 38).
- 27 Põhikohtuasja puudutavalt nähtub Euroopa Kohtu käsutuses oleva toimiku materjalidest, et kõik põhikohtuasjas kõne all olevad laenulepingud olid nomineeritud välisvaluutas ja sisaldasid muu hulgas tingimust, mille kohaselt asjaomasele tarbijale üle antud rahalised vahendid tuleb konverteerida Ungari forintitesse (HUF) selle välisvaluuta ostukursi alusel, mida kasutab laenu andev krediidasutus, samas kui laenu kuumaksed tuleb arvutada sama krediidasutuse kohaldatava selle välisvaluuta müügikursi alusel. Lisaks nähtub eelotsusetaotlusest, et DH 1 seaduse §-s 3 on ette nähtud, et sellised kursivahe tingimused tunnistatakse tühiseks, välja arvatud juhul, kui nende üle on eraldi kokku lepitud, ning need asendatakse sättega, mis näeb ette ühtse ametliku vahetuskursi kohaldamise, mille kehtestab Ungari keskpank.
- 28 On tõsi, et direktiivi 93/13 artikli 1 lõikega 2 on direktiivi reguleerimisalast välja jäetud sellised lepingutingimused, mis põhinevad „kohustuslikel põhikirjasätetel või õigusnormidel“, mis on väljend, mis selle direktiivi kolmeteistkümnendat põhjendust arvestades hõlmab ühtaegu nii liikmesriigi õigusnorme, mida kohaldatakse lepingupoolte suhtes nende tahtest sõltumata, kui ka neid, mis on dispositiivsed, see tähendab neid, mida kohaldatakse vaikimisi, kui pooled ei ole kokku leppinud teisiti (vt selle kohta 3. märtsi 2020. aasta kohtuotsus *Gómez del Moral Guasch*,

C-125/18, EU:C:2020:138, punktid 29–32, ning 14. aprilli 2021. aasta kohtumäärus Credit Europe Ipotecar IFN ja Credit Europe Bank, C-364/19, EU:C:2021:306, punkt 27 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 29 Lisaks on Euroopa Kohus juba otsustanud, et nimetatud artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et direktiivi 93/13 reguleerimisala ei hõlma tingimusi, mis põhinevad kohustuslikel riigisisestel õigusnormidel, mis on vastu võetud pärast tarbijaga laenulepingu sõlmimist ja mille eesmärk on asendada selle lepingutingimus, mis on tühine, kehtestades asjaomase liikmesriigi keskpanga poolt kindlaks määratud vahetuskursi, nagu on ette nähtud Ungari seadusandja vastuvõetud õigusnormides ja eelkõige DH 1 seaduse § 3 lõigetes 1 ja 2 (vt selle kohta 20. septembri 2018. aasta kohtuotsus OTP Bank ja OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, punktid 62–64 ja 70, ning 14. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, punkt 37).
- 30 Nagu nähtub siiski eelotsusetaotlusest, ei käsitle esitatud eelotsuse küsimus selliseid lepingutingimusi, mis on lisatud laenulepingutesse pärast asjakohaste Ungari õigusaktide kui selliste vastuvõtmist, vaid nende õigusaktide tagajärgi tagatistele, mis tulenevad direktiivi 93/13 artikli 6 lõikest 1 seoses asjaomastes laenulepingutes algul esineva kursivahe tingimusega. Sarnases faktilises ja õiguslikus kontekstis tõlgendas aga Euroopa Kohus nimetatud artiklit 14. märtsi 2019. aasta kohtuotsuse Dunai (C-118/17, EU:C:2019:207) aluseks olnud kohtuasjas. Põhikohtuasja vaidlus ei näi siiski väljuvat selle direktiivi reguleerimisalast, nagu see on piiritletud selle artikli 1 lõikes 2.
- 31 Täpsemalt soovitakse esitatud küsimusega sisuliselt kindlaks teha, kas käesoleva kohtuotsuse punktis 16 mainitud Ungari kohtupraktika, mille kohaselt lepingulist suhet ei saa tervikuna lõpetada vaid sel põhjusel, et kursivahet käsitlevad lepingutingimused on tühised, on kooskõlas direktiiviga 93/13 loodud tarbijakaitseüsteemiga, kuna selliste tingimuste asendamine õigusnormiga toimub objektiivselt ja automaatselt, võimaldamata liikmesriigi kohtutel võtta arvesse kõiki juhtumi asjaolusid, eelkõige tarbija vastupidist tahet.
- 32 Kuna eelotsusetaotluse esitanud kohtule on vastust nimetatud küsimusele vaja tema menetluses oleva kohtuasja lahendamiseks, järeldeb sellest, et käesolev eelotsusetaotlus on vastuvõetav.

Sisulised küsimused

- 33 Oma küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus sellised riigisisestel õigusnormid, millega tunnistatakse tarbijalaenulepinguid silmas pidades tühiseks ebaõiglaseks loetav kursivahet käsitlev tingimus ning kehtestatakse pädevale liikmesriigi kohtule kohustus asendada see riigisisese õiguse sättega, milles on kehtestatud kohustus kasutada ametlikku vahetuskursi, ilma et selle kohtu jaoks oleks ette nähtud võimalust rahuldada tarbija nõue tühistada laenuleping tervikuna, isegi kui see kohus peaks leidma, et selle lepingu kehtimajätmine on vastuolus tarbija huvidega, eelkõige seoses valuutariskiga, mida viimati nimetatud jääks nimetatud lepingu mõne muu tingimuse kohaselt edasi kandma.
- 34 Mis puutub konteksti, millesse see küsimus kuulub, siis Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust ning tema kohtuotsustest, mis käsitlevad seda valdkonda puudutavaid Ungari õigusnorme (vt selle kohta 3. detsembri 2015. aasta kohtuotsus Banif Plus Bank, C-312/14, EU:C:2015:794, punktid 43 ja 44, ning 20. septembri 2018. aasta kohtuotsus OTP Bank ja OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, punktid 26 ja 27), nähtub, et Kúria (Ungari kõrgeim kohus) tegi tsiviilõiguse ühtlustamise huvides pärast 30. aprilli 2014. aasta kohtuotsust Kásler ja Káslerné

Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282) otsuse nr 2/2014 PJE (*Magyar Közlöny* 2014/91., lk 10975), mis käsitleb müüja või teenuste osutaja ning tarbija vahel sõlmitud laenulepinguid. Selle otsuse kohaselt tuleb tingimusi, mis puudutavad välisvaluutas nomineeritud laenulepingutes esinevat vahetuskursi erinevust, kuivõrd nendes on ette nähtud laenu väljamaksmisel kohaldatava valuuta ostukursi ja laenu kuumaksete arvutamisel kohaldatava müügikursi vaheline asümmeetria, lugeda ebaõiglaseks eelkõige seetõttu, et pank saab tarbijalt tasu, mis võrdub nende kursside vahega, osutamata tarbijale vastuteenust. Mis seevastu puudutab valuutariski käsitlevaid lepingutingimusi, mille tagajärg on see, et nimetatud valuuta väärtuse tõusu risk lasub üksnes tarbijal soodsama intressimäära eest kui see, mida pakuti omavääringus nomineeritud laenu puhul, siis on eelotsusetaotluses märgitud, et neid tingimusi ei saa nende ebaõiglase laadi seisukohast kontrollida, kuna põhimõtteliselt puudutavad need lepingu põhiobjekti liikmesriigi nende õigusnormide tähenduses, millega võetakse üle direktiivi 93/13 artikli 4 lõige 2.

- 35 Selles kontekstis võeti vastu DH 1 seadus (vt selle kohta 14. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, punkt 36), mille tagajärjed põhikohtuasja apellatsioonkaebuse esitaja vaidlustab. Konkreetsemalt palub ta eelotsusetaotluse esitanud kohtul jätta käesolevas asjas kohaldamata selle seaduse § 3 lõiked 1 ja 2, kuna ta leiab, et tema enda huvidega on rohkem kooskõlas see, et iga põhikohtuasjas kõne all olevat lepingut lihtsalt ei muudeta, vaid need tühistatakse tervikuna, tuginedes asjaolule, et kõigis neis esineb ebaõiglaseks ja tühiseks tunnistatud vahetuskursi erinevust käsitlev tingimus.
- 36 Eelotsusetaotluse esitanud kohus kahtleb, kas seda nõuet on võimalik rahuldada, võttes arvesse Ungaris valitsevat kohtupraktikat, milles on DH 1 seadust kohaldatud rangelt, piirdudes kõigi nende tingimuste, mis on selle seaduse § 3 lõike 1 kohaselt tühised, tagasiulatava jõuga asendamiseks liikmesriigi õigusnormiga, s.o nimetatud seaduse § 3 lõikes 2 toodud sättega, milles on ette nähtud Ungari keskpanga kehtestatud ametliku vahetuskursi kasutamine, ilma et asjaomane leping tunnistataks tervikuna tühiseks.
- 37 See kohus soovib esiteks teada, kas direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1 on vastuolus selline riigisisene õigusnorm nagu DH 1 seaduse § 3, mis takistab vaidlust lahendaval kohtul rahuldada laenulepingu tühistamisele suunatud tarbija nõuet, mis põhineb kursivahe tingimuse ebaõiglase laadil, isegi kui see kohus peaks leidma, et lepingu kehtimajätmine on vastuolus tarbija huvidega, eelkõige seoses valuutariskiga, mida viimati nimetatu jääks selle lepingu mõne muu tingimuse kohaselt edasi kandma.
- 38 Euroopa Kohus on juba pidanud sarnasele küsimusele vastama kohtuasjas, milles tehti 14. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Dunai (C-118/17, EU:C:2019:207), mis kuulub käesoleva kohtuasjaga analoogsesse õiguslikku ja faktilisse raamistikku.
- 39 Selle kohtuotsuse punktides 36 ja 37 tõdes Euroopa Kohus kõigepealt nende tingimuste kohta, millega asendatakse ebaõiglane kursivahe tingimus ja mis muutuvad nimetatud kohtuasjas käsitletavate Ungari õigusnormide, eelkõige DH 1 seaduse § 3 alusel tagasiulatavalt laenulepingute osaks, et sellised lepingutingimused, mis põhinevad kohustuslikel õigusnormidel, ei kuulu direktiivi 93/13 reguleerimisalasse, kuna see ei ole selle artikli 1 lõike 2 kohaselt kohaldatav müüja või teenuste osutaja ning tarbija vahel sõlmitud lepingus olevatele tingimustele, mis põhinevad riigisisestel õigusnormidel.
- 40 Seejärel, mis puudutab laenulepingutes algul esinevat tingimust seoses vahetuskursi erinevusega ja nimetatud õigusnormide tagajärgi tagatistele, mis direktiivi 93/13 artikli 6 lõikest 1 seoses selle tingimusega tulenevad, siis Euroopa Kohus leidis nimetatud kohtuotsuse punktides 38 ja 40

sisuliselt, et kuivõrd Ungari seadusandja on kõrvaldanud kursivahe tingimust sisaldavate lepingutega seotud praktilised probleemid, kehtestades kohustuse need asendada ja jättes asjaomased lepingud kehtima, on selline lähenemine kooskõlas selle direktiivi kontekstis, eelkõige seoses selle artikli 6 lõikega 1, liidu seadusandja edendatava eesmärgiga, s.o taastada tasakaal poolte vahel, jättes lepingu põhimõtteliselt tervikuna kehtima ning mitte tunnistada tühiseks kõik lepingud, milles on ebaõiglasi tingimusi.

- 41 Euroopa Kohus on täpsustanud, et liikmesriigi seadusandja on jätkuvalt kohustatud järgima direktiivi 93/13 artikli 6 lõikest 1 tulenevaid nõudeid ning et asjaolu, et lepingutingimus on tunnistatud õigusnormide kaudu ebaõiglaseks ja tühiseks ning seejärel asendatud selleks, et asjaomane leping jääks kehtima, ei nõrgesta tarbijatele selle direktiiviga tagatud kaitset, nagu on korratud käesoleva kohtuotsuse punktis 39 (vt selle kohta 14. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, punktid 41–43, ning 29. aprilli 2021. aasta kohtuotsus Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, punktid 77–79).
- 42 Lõpuks, mis puudutab piiranguid, mida liikmesriik võib seada seoses võimalusega, et kohtul on ebaõiglase tingimuse esinemisel õigus leping tervikuna tühistada, siis Euroopa Kohus on otsustanud, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1 ei ole vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid, mis takistavad vaidlust lahendaval kohtul rahuldada laenulepingu tühistamiseks esitatud nõue, mis põhineb vahetuskursi erinevust käsitleva tingimuse ebaõiglasel laadil, eeldusel, et sellise tingimuse ebaõiglase laadi tuvastamine võimaldab tarbija jaoks selle õigusliku ja faktilise olukorra taastamise, milles ta oleks olnud selle ebaõiglase tingimuse puudumisel, nähes eelkõige müüja või teenuste osutaja jaoks ette kohustuse tagastada kasu, mille ta nimetatud ebaõiglase tingimuse põhjal tarbija arvel alusetult sai, mida tuleb kontrollida vaidlust lahendaval kohtul (vt selle kohta 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsus Gutiérrez Naranjo jt, C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, punktid 61–66; 14. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, punktid 44, 45 ja 56, ning 29. aprilli 2021. aasta kohtuotsus Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, punktid 51 ja 52).
- 43 Kõik need kaalutlused on täielikult ülekantavad niisugusele kohtuvaidlusele, nagu on kõne all põhikohtuasjas, ning need on käesolevas kohtuasjas esitatud küsimusele vastamiseks asjakohased.
- 44 Seega, vastavalt Euroopa Kohtu praktikale, millele on viidatud käesoleva kohtuotsuse punktides 41 ja 42, tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul – juhul, kui hagi esitamise põhjuseks on vahetuskursi erinevuse tingimus, mida äriühinguga OTP Jelzálogbank jt sõlmitud laenulepingud algul sisaldasid – kontrollida, kas kohaldatavad riigisisised õigusnormid, millega selline tingimus tunnistatakse ebaõiglaseks ja asendatakse, võimaldabid taastada õigusliku ja faktilise olukorra, milles apellatsioonkaebuse esitaja oleks olnud ilma sellise ebaõiglase tingimusega, eelkõige andes sellele tarbijale õiguse nõuda tagasi summad, mille asjaomane müüja või teenuste osutaja on alusetult saanud (vt analoogia alusel 14. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, punkt 44 ja seal viidatud kohtupraktika, ning 29. aprilli 2021. aasta kohtuotsus Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, punktid 51 ja 52).
- 45 Tuleb lisada, et see kohtulik kontroll vahetuskursi erinevuse tingimuse üle ei mõjuta seda kontrolli, mida võib direktiivi 93/13 alusel teha teiste põhikohtuasjas kõne all olevate lepingute tingimuste suhtes, nagu valuutariski puudutavad tingimused, võttes siiski arvesse selle direktiivi artikli 4 lõikes 2 ette nähtud tegureid, mis välistavad lepingutingimuste ebaõiglase laadi hindamise.

- 46 Teiseks küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtult, kas on võimalik või isegi vajalik, et iga kohus, kelle poole pöördutakse, rahuldaks asjaomase tarbija nõude, et kõnealune laenuleping tühistataks täielikult, selle asemel et tühistada ainult kursivahe tingimus ja asendada see riigisisese sättega, nagu on ette nähtud põhikohtuasjas kohaldatavates riigisisestes õigusnormides.
- 47 Sellega seoses nähtub Euroopa Kohtu praktikast, et tarbija õigus tõhusale kaitsele hõlmab tema õigust loobuda kasutamast õigusi, mis tulenevad direktiiviga 93/13 ettevõtjate poolt ebaõiglaste tingimuste kasutamise vastu tarbijate kasuks kehtestatud kaitsesüsteemist. Seega tuleb liikmesriigi kohtul võtta vajaduse korral arvesse tarbija väljendatud taht, kes teadlikuna, et ebaõiglane lepingutingimus ei ole siduv, on siiski vastu sellele, et seda ei kohaldata, andes nii kõnealuse lepingutingimuse kohaldamiseks vaba ja teadliku nõusoleku (vt selle kohta 3. oktoobri 2019. aasta kohtuotsus Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punktid 53 ja 54; 29. aprilli 2021. aasta kohtuotsus Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, punktid 46 ja 47, ning 1. juuni 2021. aasta kohtumäärus Banco Santander, C-268/19, ei avaldata, EU:C:2021:423, punktid 30 ja 31).
- 48 Lisaks on Euroopa Kohus analoogiliselt otsustanud, et kuna see kaitsesüsteem ebaõiglaste tingimuste vastu ei ole kohaldatav, kui tarbija sellele vastu vaidleb, peab tarbijal *a fortiori* olema õigus esitada selle süsteemi kohaldamisel vastuväiteid kahjulike tagajärgede kohta, mille toob kaasa lepingu kui terviku kehtetuks tunnistamine, kui ta ei soovi sellele kaitsele tugineda 30. aprilli 2014. aasta kohtuotsuses Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282) nimetatud asjaoludel, s.o juhul, kui ebaõiglase tingimuse tühistamiseks tunnistamine kohustaks kohut lepingut tervikuna tühistama, mis tooks tarbijale kaasa sellised eriti kahjulikud tagajärjed, mis mõjuksid viimasele karistusena (vt selle kohta 3. oktoobri 2019. aasta kohtuotsus Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punktid 46-48, 55 ja 56).
- 49 Mis puutub nendesse kriteeriumidesse, mis võimaldavad hinnata, kas leping saab tegelikult kehtida ka ilma ebaõiglaste tingimusteta, ja liidu õigusega seatud piiridesse, mida liikmesriigid peavad selles osas järgima, siis Euroopa Kohus on siiski täpsustanud, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 ei saa tõlgendada nii, et kohus, kelle poole pöördutakse, võib nimetatud hindamisel tugineda üksnes sellele, et lepingu tühistamine tervikuna võib olla tarbijale soodne. Põhimõtteliselt tuleb liikmesriigi õiguses ette nähtud kriteeriumide alusel analüüsida võimalust säilitada leping, mille teatavad tingimused on tühisteks tunnistatud, ning vastavalt Euroopa Kohtu objektiivsele lähenemisele ei ole lubatud käsitada liikmesriigi õiguses ühe lepingupoole olukorda määrava kriteeriumina, mis otsustab lepingu edasise saatuse (vt selle kohta 15. märtsi 2012. aasta kohtuotsus Pereničová ja Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, punktid 32 ja 33; 3. oktoobri 2019. aasta kohtuotsus Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punktid 40 ja 41, ning 29. aprilli 2021. aasta kohtuotsus Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, punktid 56, 83 ja 90).
- 50 Seega ei saa asjaomase tarbija väljendatud tahe olla kaalukam selle hinnangu suhtes, mis kuulub asja menetleva kohtu sõltumatu pädevuse hulka küsimuses, kas asjaomastes riigisisestes õigusnormides ette nähtud meetmete kohaldamine võimaldab tõepoolest taastada õigusliku ja faktilise olukorra, milles tarbija oleks olnud siis, kui seda ebaõiglast tingimust ei oleks olnud.
- 51 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esitatud küsimusele vastata, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus sellised riigisisemed õigusnormid, millega tunnistatakse tarbijalaenulepinguid silmas pidades tühisteks ebaõiglaseks loetav kursivahet käsitlev tingimus ning kehtestatakse pädevale liikmesriigi kohtule kohustus asendada see riigisisese õiguse sättega, milles on kehtestatud kohustus kasutada ametlikku vahetuskurssi, ilma

et selle kohtu jaoks oleks ette nähtud võimalust rahuldada asjaomase tarbija nõue tühistada laenuleping tervikuna, isegi kui nimetatud kohus peaks leidma, et selle lepingu kehtimajätmine oleks vastuolus tarbija huvidega, eelkõige seoses valuutariskiga, mida viimati nimetatu jääks selle lepingu mõne muu tingimuse kohaselt edasi kandma, kui samal kohtul on oma sõltumatu hindamispädevuse teostamisel seevastu võimalik tuvastada – ilma et asjaomase tarbija väljendatud tahe oleks selles osas kaalukam –, et neis riigisisestes õigusnormides selliselt ette nähtud meetmete kohaldamine võimaldab tõepoolest taastada õigusliku ja faktilise olukorra, milles nimetatud tarbija oleks olnud siis, kui seda ebaõiglast tingimust ei oleks olnud.

Kohtukulud

- 52 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kuues koda) otsustab:

Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 6 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus sellised riigisisised õigusnormid, millega tunnistatakse tarbijalaenulepinguid silmas pidades tühiseks ebaõiglaseks loetav kursivahet käsitlev tingimus ning kehtestatakse pädevale liikmesriigi kohtule kohustus asendada see riigisisese õiguse sättega, milles on kehtestatud kohustus kasutada ametlikku vahetuskurssi, ilma et selle kohtu jaoks oleks ette nähtud võimalust rahuldada asjaomase tarbija nõue tühistada laenuleping tervikuna, isegi kui nimetatud kohus peaks leidma, et selle lepingu kehtimajätmine oleks vastuolus tarbija huvidega, eelkõige seoses valuutariskiga, mida viimati nimetatu jääks selle lepingu mõne muu tingimuse kohaselt edasi kandma, kui samal kohtul on oma sõltumatu hindamispädevuse teostamisel seevastu võimalik tuvastada – ilma et asjaomase tarbija väljendatud tahe oleks selles osas kaalukam –, et neis riigisisestes õigusnormides selliselt ette nähtud meetmete kohaldamine võimaldab tõepoolest taastada õigusliku ja faktilise olukorra, milles nimetatud tarbija oleks olnud siis, kui seda ebaõiglast tingimust ei oleks olnud.

Allkirjad